

NAAR BUDAPEST, HET BIOLOGISCH STATION TE TIHANY EN DE „KIS-BALATON”.

De lange treinreis verliep zonder bijzondere emoties; 's nachts om 12 uur waren we in Passau en om 6 uur moesten we al opstaan, omdat de slaapwagen vóór 7 uur te Wien-Westbahnhof werd afgehaakt! De bagage werd weer overgeladen naar den gewonen D-wagen en na lang wachten werd de reis voortgezet naar Oostbahnhof, waar ons geduld opnieuw werd op de proef gesteld. Maar eindelijk vertrok dan de trein het onbekende Hongarije tegemoet; na eenige uren waren we aan de grens, Hegyeshalom, een station, dat me deed denken aan de ouderwetsche stations op de Veluwe.

De reis ging nu verder door een vrij eentonig heuvelig landschap, met eindeloze maïsvelden en vele „acacia's”; eindelijk om 1 uur naderden we de voorsteden van Budapest en mooi op tijd arriveerden we aan het Keleti-Pályaudvar (Oost-station). Eenige oogenblikken later bracht een open taxi me in razende vaart naar mijn hotel, waar de portier mij meedeelde, dat er een telefoontje voor mij was geweest van het Ornithologisch Instituut, dat ik dienselfden middag nog aldaar verwacht werd. Ik tramde dus een der fraaie Donaubruggen over naar Boeda en kwam na een lange rit en nog veel gevraag en gezocht eindelijk aan mijn doel, de Herman Ottó-út (genoemd naar den bekenden Hongaarschen ornitholoog van dien naam) met het kolossale „Akerbau-Instituut”, waar op een der verdiepingen ook het Ornithologisch Instituut is ondergebracht. Zeer vriendelijk werd ik daar door den hoofdassistent, dr. Vasvári, met wien ik reeds gecorrespondeerd had over zijn interessante studie over de voedingsbiologie van den roerdomp en het woudaapje (zie *Aquila*, 34—35, 1927—1928, p. 342—374), ontvangen. Hij leidde mij rond door het gebouw en liet me een aantal interessante stukken zien, waarbij Sushkin's rietgans (*Anser neglectus*), de dwergadelaar (*Hieraetus pennatus*), de stekelstaarteend (*Oxyura leucocephala*) en natuurlijk een heel aantal soorten, die in Hongarije gewoon zijn, maar voor een Nederlander verre van alledaags: hop, scharrelaar, rosé-spreeuw, roodpootvalk (*Falco vespertinus*), ibis etc. etc. Het is alleen zoo jammer, dat de Hongaren nog steeds een zeer verouderde nomenclatuur gebruiken, wat ook iedere *Aquila*-lezer direct opvalt; vooral als de verder gebezigde namen alleen in het Hongaarsch aangegeven zijn, kan dat zeer lastig worden. Hij toonde mij ook een zeer uitgebreide verzameling uitbraaksels en ballen van een groot aantal vogels.

De directeurs Jacob Schenk en Titus Csörgey, die beiden ook op het Congres in Amsterdam waren geweest en waarvan de laatste indertijd de 12 gekleurde platen voor Snouckaert's avifauna teekende, waren met vakantie naar het Balatonmeer vertrokken, zoodat dr. Vasvári momenteel alleen aanwezig was. Samen wandelden we tegen donker naar de binnenstad terug en toen we bij de Donau kwamen, baadde de rivier in een zee van licht van de kilometerslange kaden met de groote hotels.

Den volgenden morgen gingen we te voet de stad in, eerst naar de bekende Basilica, de St. Stephan's kerk en vandaar per tram — om tijd te sparen — naar het Város-liget, een uitgestrekt stadspark, waar behalve vele musea ook de zoölogische tuin gelegen is.

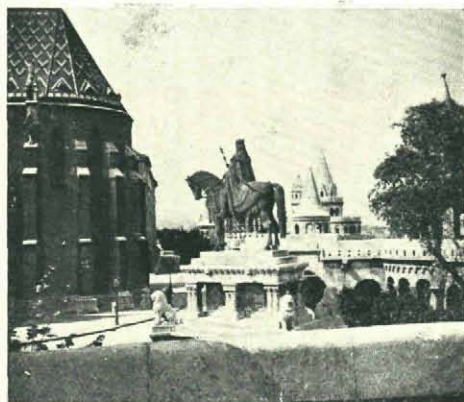

foto ten Kale.

Fig. 1. Standbeeld van St. Stephan, eerste koning van Hongarije. Budapest.

Als buitenlander werd ik direct gratis toegelaten. Bij een der vijvers wandelde tusschen een aantal rietganzen (*Anser fabalis*), zoowaar een *Anser neglectus* in levende lijve rond en ik haastte mij er een paar opnamen van te maken. Helaas had ik alleen een niet te lichtsterke stereoscoop-camera bij me gestoken en het noodlot wilde, dat juist die dag één der zeer weinige was, waarop de zon niet scheen, zoodat de foto's, althans voor reproductie, niet deugden.

Weldra verscheen de inspecteur van de afdeling vogels, aquarium en terrarium, Ladislav Szombath, die mij op de meest voorkomende wijze overal rondleidde. Hij bracht mij in een verblijf, waarin zich 2 jonge dwergadelaars (*Hieraeetus pennatus*) bevonden, die vier dagen te voren op ongeveer 30 km. afstand van Budapest, in Komitat Pest, uit het nest waren gehaald en ook deze mocht ik kieken, maar toen was het onderwijl zoo donker geworden, dat ik al wel van te voren wist, dat het moest mislukken! Er waren ook nog twee éénjarige voorwerpen uit Komitat Hont, ongeveer 100 km. ten Noorden van Budapest; verder verscheiden exemplaren van *Falco vespertinus*, het prachtige roodpoot-valkje, waarvan mij een levend voorwerp werd aangeboden, maar dat kon ik natuurlijk zeer bezwaarlijk meenemen! Ook *Branta ruficollis*, de roodhalsgans, kreeg ik levend te zien.

foto ten Kae.

Fig. 2. Gezicht op het Balatonmeer.
Tihany, 1930.

Het Aquarium was zeer interessant; er was een prachtelijke collectie van de sterlet (*Accipenser ruthenus*), die in de Donau zeer algemeen is; en ook van de Middellandsche zee kust was zeer veel moois naar hier overgebracht. Het terrarium was rijk aan vreemdsoortige reptielen en zeer merkwaardig deed het aan, de krokodillen in dit warme klimaat zoo maar buiten in een vijver vóór het gebouw aan te treffen!

's Middags leidde de inspecteur van de andere afdeling, Karl Cerva, ons rond bij de zoogdieren; hij liet een *Spalax*, een Zuid-Europeesche blindmuis, door den oppasser uit zijn hol, dat vrij diep in den grond zat, opgraven en toonde mij ook een aantal echt Hongaarsche hondenrassen, die een aparte afdeling bevolkten, waar het een gekef van belang was.

Een jong leeuwje had natuurlijk, evenals die in „Artis”, groote belangstelling; ook was er een fraaie rhinoceros.

Pas om 6 uur verlieten we den zeer interessanten tuin, die gezien de moeilijke financiële omstandigheden, waarin het huidige Hongarije verkeert, alsook het feit, dat het geen koloniën heeft, waaruit allerlei dieren voor een zoölogischen tuin importeerbaar zijn, in een uitmuntenden staat verkeert, waarbij mijns inziens die van Weenen, te Schönbrunn, niet in de schaduw kan staan.

Helaas moest ik toen van dr. Vasvári afscheid nemen; hij stelde mij nog voor om hem den volgenden dag te vergezellen naar een op 60 km. afstand gelegen meer, waar ik *Oxyura* en nog veel meer moois te zien zou krijgen, maar ik kon, hoe aanlokkelijk dit voorstel er ook uitzag, mijn plan onmogelijk meer wijzigen en moest den volgenden middag verder reizen. En daar ook hij zijn plan niet meer kon verzetten, zag ik mij tot mijn spijt genoodzaakt er den volgenden morgen alleen op uit te trekken.

Ik tramde toen weer naar het Város-liget en wandelde door het park, waar het wemelde van Zondagsmensen, naar het Landwirtschaftliches Museum, een prachtig gebouwencomplex met schilderachtige poort, kapel en binnenplaats, door vijvers omgeven. Ook in het Museum zelf was het zeer druk, maar de bosch- en jachtafdeling, waarvoor ik speciaal gekomen was, waren gesloten. Reeds besloot ik weer weg te gaan, toen een kioskjuffrouw, wie ik er nog eens naar vroeg, mij zeide, dat ik maar tegen de wachters moest zeggen, uit Holland te komen en inderdaad werd

ik toen direct toegelaten en dwaalde een oogenblik later geheel alleen, zelfs zonder zaalwachter, in de groote vertrekken rond. Er waren fraaie groepen van beren, wolven, lynxen en vossen uit het voormalige Hongaarsche Zevenburgen; prachtige verzamelingen van alle jachtdieren en -vogels in den meest uitgebreiden zin van het woord, ook wapencollecties, in het klein nage-maakte modellen van allerlei vangmethoden, kortom alles, wat maar eenigszins op de jacht be-trekking heeft. Het toonde alles het oude Hongarije in al zijn grootheid van vóór den grooten oorlog, met zijn geweldige boschcomplexen en uitgestrekte jachtterreinen, alles bezit van de rijke Hongaarsche magnaten, waarvan menig portret de wanden der zalen sierde, vaak door geweldige jachttropheeën omgeven.

Vervolgens tramde ik naar de beroemde Margit-hid, de Margarethabrug, waar vanaf het midden een dwarsbrug de verbinding tot stand brengt met het midden in de Donau gelegen Margaretha-

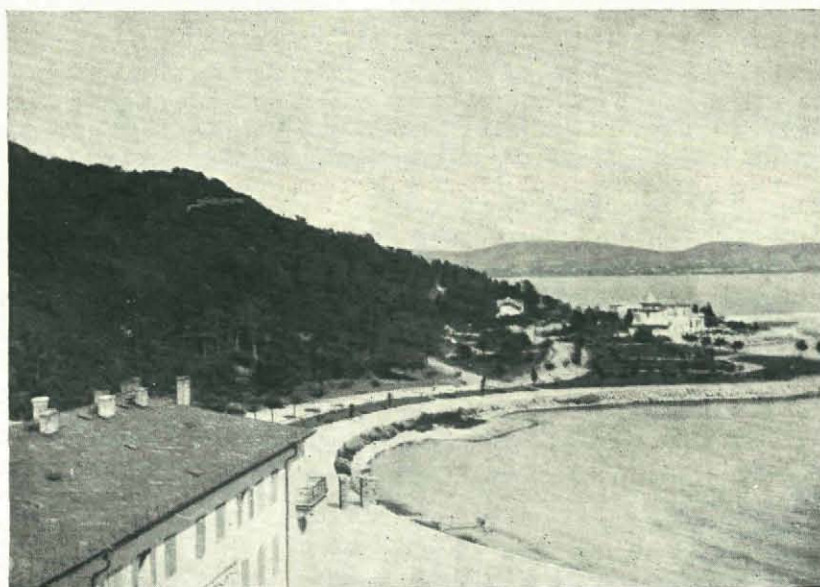

foto ten Kate.

Fig. 3. Gezicht vanaf het Instituut; op den voorgrond deel van het Instituut-hotel; op den achtergrond het badhotel. Tihany, Aug. 1930.

insel waar een aaneengesloten complex van strandbaden en restaurants het Budapester Scheve-ningen vormen voor de beter gesitueerde bewoners. Ik nam er een vluchtig kijkje en wandelde vervolgens verder de brug over naar de overzijde, waar een tandrandbaantje me in enkele minuten omhoog voerde naar de heuvels, waarop de koninklijke paleizen gelegen zijn. Dat spaarde een geweldige trappenklimmerij uit en bracht me nog juist op tijd bij de aflossing van de wacht voor het paleis van de Reichsverweser Horthy, wat met veel pracht en praal gepaard ging. Natuur-lijk wandelde ik vandaar naar de beroemde „Fischerbastei” met al zijn torens, vanwaar je een schitterend panorama hebt over den Donau met al de groote bruggen en het aan de overzijde gelegen stadgedeelte Pest met het indrukwekkende Parlementsgebouw. En vlak bij deze Bastei ligt ook de Kroningskerk (fig. 1) met er voor het ruitersstandbeeld van Stephan, den Heilige. Toen werd het tijd naar het hotel terug te gaan om me klaar te maken voor de 4 uur lange reis naar het biologisch station te Tihany aan het Balatonmeer, dat in het Zuidwesten van het tegenwoordige Hongarije gelegen is.

Het meer is met 2 spoorlijnen te bereiken; langs den zuidoost kant loopt de Donau-Save-Adria lijn, die een snelle verbinding met Italië onderhoudt, terwijl langs de noordwestzijde de Tapolca-lijn loopt, die voor de bezoekers van het biologisch station te verkiezen is, daar men daarmede tot op 4 km. afstand van Tihany kan komen. Deze lijn begint aan het Keleti-station, dus aan hetzelfde, waar men vanuit Holland aankomt, terwijl de Adrialijn een eigen station (Zuid) heeft.

Een paar uur lang ging de trein door heuvelachtig land met weer veel maïsvelden en acacia's, met hier en daar een grotere of kleinere plaats langs de spoorlijn. En toen ineens waren we aan het meer; onophoudelijk kwamen er nu stations en stationnetjes en overal wemelde het van landhuisjes, hotels en pensions. Soms reed de trein vlak langs het meer, dat hier en daar met riet begroeid was; eens zag ik er een groote troep eenden opvliegen. Onderwijl begon het donker te worden en eindelijk, om half 9, stopten we aan het kleine stationnetje Aszöf-Tihany, waar prof. dr. Entz, de directeur van de biologische afdeling van het Instituut, die 9 jaar als conservator aan het Zoölogisch Laboratorium te Utrecht is geweest en dus voor vele Nederlandsche biologen een zeer bekende figuur is, mij per auto afhaalde. Het was, na de lange reis in den warmen trein, een heerlijk tochtje in de open auto, die ons in een minuut of 10 naar het hotelletje bracht, dat speciaal voor degenen, die op het Instituut komen werken, daar door de goede zorgen van het Hongaarsche ministerie van Onderwijs is gebouwd.

Het was er thans, in het hartje van den zomer, een ongekende drukte; er waren een veertigtal gasten, hoofdzakelijk Hongaren, meest afgestudeerde biologen en medici, maar verder ook een zestal buitenlanders, een Hindoe, een Italiaansche doctores, een prof. uit Litauen, die bezig was met regeneratieproeven op Tricladen, een Deen, die speciaal slakken kwam verzamelen en een Duitsch student uit Jena, die voor vergelijkend anatomisch longenonderzoek een groot aantal slangen had weten te bemachtigen, een tweetal soorten van het genus *Tropidonotus*.

Daar de werkmogelijkheden er velerlei zijn en het verblijf van buitenlanders zeer op prijs wordt gesteld, lijkt het mij niet ondienstig voor de biologen onder de lezers van „De Levende Natuur” eenigszins gedetailleerd op de ligging en de inrichting van het Instituut in te gaan.

In de eerste plaats dan de ligging! Het Balatonmeer (zie fig. 2, 3, 4 en 5) strekt zich van het N.O. naar het Z.W. uit over een lengte van 81 km., heeft een maximale breedte van 12 km. en een wateroppervlakte van rond 600 km²., terwijl de grootste diepte 11 m. bedraagt. De zuidelijke (eigenlijk Z.-oostelijke) oever is met zeer zacht zand bedekt en zodoende zeer geschikt voor badplaatsen, die daar dan ook in groot aantal zijn verzeen. De noordwestelijke oever daarentegen is meer bergachtig; daar grenst aan het groote Bakony-gebergte een vulkanisch gebied met als hoogste top de Badacsony, een geheel vrij staande stompe bazaltkegel van 438 m. hoog; tegen de helling van dezen berg wordt voortreffelijke wijn verbouwd. Ook aan deze zijde hebben zich badplaatsen ontwikkeld; de oudste daarvan is Balatonfüred, dat circa 20 km. van het beginpunt verwijderd is, hemelsbreed gemeten. Iets verder zuidwestwaarts vormt de ter plaatse zeer lage kust een schierlandje dat tot op slechts 1 ½ km. afstand van de overzijde doorloopt, het meer zodoende vrijwel in twee stukken snoerende. Dit schiereilandje is geheel door heuvels omgeven, die door de producten van vulkanen en geysers zijn ontstaan. Boven op eenige dier heuvels en gedeeltelijk tegen de hellingen aan de binnenzijde daarvan is het dorpje Tihany gebouwd, met een Benediktijnerklooster en een kerk. Naar dit oudste Hongaarsche dorpje zijn bij de herhaalde invallen der Turken de bewoners van het andere gedeelte van het eilandje gevlucht. Ook kan men langs de buitenhellingen van die heuvels nog de resten van de woningen der middeleeuwsche kluizenaars zien, die in de vulkanische modder werden uitgehouwen.

Midden in het schiereilandje bevindt zich een binnenmeertje, voor een groot deel met riet begroeid, een dorado voor watervogels, waarvan ik verderop nog nader hoop te vertellen.

Aan de Oostzijde van het schiereilandje is vlak aan het meer het biologisch Instituut gebouwd. Het bestaat uit het eigenlijke Laboratoriumgebouw, dat door arcaden aan de eene zijde met de woning van den eenen directeur en den hoofdassistent is verbonden, terwijl de andere arcade naar het reeds genoemde hotelletje loopt. Achter het Instituut langs loopt de in 1929 voltooide

Balaton-ringweg, waaraan nog enkele tot het Instituut behorende gebouwen zijn gelegen, o.a. het huis van den administrateur van het Instituut, die tevens als arts practiseert. Vóór het gebouw ligt een groote tuin, die aan het meer grenst, waar een gelegenheid is gemaakt om te baden en ook de kleine motorboot „Czibor” (= waterkever) en de roeiboot zijn gelegen. De groote motorboot ligt aan de molo (haven) iets verderop, waar zich ook het plaatselijk badhotel bevindt (zie fig. 3 en 4). Aan de andere zijde grenzen het paleis en park van een Habsburger Prins aan het Instituut-terrein (zie fig. 5).

Het Instituut zelf heeft een tweeledige opzet: er is een Balaton-biologische afdeling, die zich meer speciaal met de fauna en flora van het meer bezig houdt, die zeer rijk is, zooals reeds door vroegere onderzoekingen van een „Balaton-commitee” is gebleken (de directeur hiervan is prof. dr. Geza Entz) en een algemeen biologische afdeling, waar onafhankelijk van locale kwesties, physio-

foto ten Kate.

Fig. 4. Gezicht vanaf het Instituut: Badhotel en „molo” (haven); op den voorgrond: badgelegenheid van het Instituut. Tihany, Aug. 1930.

logische, biochemische, bacteriologische en genetische problemen kunnen worden bestudeerd. Aan het hoofd hiervan staat momenteel prof. dr. Verzar, die sinds 1930 professor in de physiologie te Bazel is en ook een tijdlang in Leiden heeft gewerkt.

De benedenverdieping wordt door de eerstgenoemde afdeling ingenomen: daar bevinden zich: een microscopisch Lab. met 6 werkplaatsen; een bacteriologisch Lab. met 3 werkplaatsen; verder Lab. en kamer van den directeur en het Lab. van den assistent; tenslotte ook de bibliotheek, die reeds vrij goed voorzien is, maar uit den aard der zaak de oudere jaargangen van vele periodieken niet bezit, wat men echter nog hoopt te kunnen completeeren.

Op de eerste étage bevindt zich de andere afdeling, met een physiolog. Lab., een chemisch Lab., weegkamer, en een groote cursuszaal voor 15 practicanten. Tweemaal in het jaar wordt nl. een cursus van drie weken gehouden, waar successievelijk alle leeraren in biologie eenmaal aan deelnemen. De bedoeling is op die wijze het contact met de wetenschap voor de leeraren te hernieuwen en hen eenigszins op de hoogte te houden van nieuwere resultaten en opvattingen.

Er is verder natuurlijk een donkere kamer, ook een optisch Lab. en in het souterrain o.a. een kweekvertrek, etc.

Verder is iedere kamer behalve van leidingwater ook voorzien van Balatonwater, en beschikt iedere practicant over een dubbelaquarium, dat daarmee gevuld is.

Zooals reeds gezegd is er een apart hotelletje voor degenen, die er hun onderzoekingen komen verrichten; dit bevat 15 kamers met in totaal 25 bedden. Deze vertrekken zien er zeer eenvoudig, maar keurig uit, bevatten ieder een divan etc. De maaltijden worden gebruikt in de gemeenschappelijke eetzaal, terwijl men in de hall heel gezellig zitten kan.

De dagindeeling is zeer aangenaam; voor het ontbijt bestaat geen vast uur; om 12 uur wordt er gebaad; een badhuis is er niet, maar men trekt het badpak in zijn kamer aan en wandelt door den tuin naar het meer.

Om 1 uur wordt gemeenschappelijk het middagmaal gebruikt, waarbij ook één der directeuren,

foto ten Kate.

Fig. 5. *Gezicht vanaf het Instituut, directeurswoning en paleis.
Tihany, Aug. 1930.*

eventueel verder aanwezige Hongaarsche hoogleeraren en het wetenschappelijk personeel mede aanzitten. Na het eten wordt wat nagepraat tot de post er geweest is en dan tijgt iedereen weer aan het werk. Om 5 uur is er thee boven op het dak van het Instituut, waar een aantal tafeltjes zijn geplaatst en men een schitterend uitzicht over het meer heeft.

Om 8 uur volgt het avondeten, waarna de avond verder genoeglijk wordt doorgebracht in de hall of den tuin, al naar de weersomstandigheden. Soms, als er zigeunermuziek in het badhotel is en de badgasten van de andere badplaatsen er met geillumineerde motorboten een bezoek komen brengen, loopt ook het Instituut leeg en kan men er genieten van de echte Hongaarsche volksdansen.

Het eten is voor een Hollander eerst wel wat vreemd en heel wat onbepaalde materie moet je er verwerken, maar aan de paprica wen je spoedig en voor eventueel gekookte maïskolven, die vele Hongaren als bijzondere lekkernij verorberen, brengt de bediende den buitenlander wel

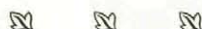
wat anders. Bovendien is de prijs van alles zeer laag gehouden, zoodat men voor 2 gulden per dag volledig pension heeft en verder alleen ongeveer 1 gulden per dag voor het werken op het Instituut heeft te betalen.

Over het algemeen is het er 's zomers zeer warm en valt er dan zeer weinig of geen regen; zodoende ziet alles er erg dor uit en is van de gazons in den tuin haast niets te bespeuren. Groene perken houdt alleen de vorstelijke buur er op na, die zich de kosten, om iederen dag uren lang te laten sproeien kan permitteeren. Soms verschijnen er dreigende wolken, maar dan steekt meestal een harde wind op, die alles weer uiteen drijft en den volgenden dag is het weer zonnig als voorheen.

Kampen, Maart 1931.

Dr. C. G. B. TEN KATE

(Wordt vervolgd)

JACHT OP EEN KATUIL.

Vrees niet lezer, dat ik U een verhaal zal opdisschen met als slot het neerploffen van den uil tengevolge van een wel gericht schot. Hij is een veel te nuttige vogel, die door het verdelen van ratten en muizen vooral bij den landbouwer in hoog aanzien behoorde te staan. Neen, het eenige wapen, dat ik bij mij had en waar ik mij dan ook duchtig van bediende was een veldkijker, een wapen overigens, zonder welk ik eigenlijk nooit een pas buiten zet.

Nooit toch weet men voor welke verrassingen men gesteld kan worden en als dan de kijker niet aanwezig is, wordt het genot tot een minimum gereduceerd.

Zoo trok ik er van middag dan ook voor een wandelingetje in de omgeving van Meppel op uit en hoopte met het schitterende najaarsweer wel het een en ander te zien. Dat is nu het voordeel van een kleine plaats. 'n Enkel vrij uurtje, dat benut wordt, kan al heel wat aardigs opleveren. Van het voorjaar bespiedde ik dagen achtereen op niet meer dan 10 minuten loopens van de laatste huizen der stad de vlucht van de blatende snip; misschien nog dichter bij stootte ik eens op een klapekster en nu liep ik in een boschperceeltje met wat heide en dras grasland rond, dat ook al niet zoo ver van mijn woning af ligt, en kreeg plotseling een glimps te zien van een vrij groote vogel met dikke kop en breede ronde vleugels, die tusschen de boomen neerstreek. Nu had ik toevallig 'n paar dagen geleden een verhandeling van Lord Grey in zijn „Charm of birds” over den boschuil gelezen, waarin hij het o.a. over het plagen van dien uil door andere vogels heeft en daar ik nu een oogenblik later een geweldig misbaar van eksters en meerkollen hoorde, ging ik er op af en zoo begon mijn jacht op den kerk- of katuil. Ik wilde er gauw bij zijn en dus begon het te lijken op de snipperjachten te voet, die ik vroeger wel mee maakte. Door kreupelhout, over greppels en door het drasse land, geen tijd om 'n goed plekje te zoeken om een sloot te nemen, maar recht op de plaats, waar het krakeel vandaan kwam, af. Toen ik vrijwel in het kreupelboschje zat, waar de uil was neergestreken, vloog hij op, onmiddellijk begeleid door zijn vijanden, waarvan de kraaien naar hem stootten.

Zou ik geen kans krijgen hem nog eens beter te zien? Gelukkig werd die vraag dadelijk bevestigend beantwoord, want het gezwerm der kraaien om een boom verraadde mij spoedig genoeg, waar mijn vriend moest zitten, maar toen ik nader kwam, was hij weer zoo weg en nu naar een berkje, waar ik hem goed kon zien zitten. De zon prachtig in den rug kon ik zijn donker gelen rug en lichtere borst en sluier goed opnemen. Ook de gekke donkere streepjes, al wat je van de oogen te zien krijgt, vielen goed op. En dan de mooie blauwe kleuren op de vleugels der meerkollen, het roze van hun borst, het wit en zwart der eksters, alle in dien boom en beschenen door het warme licht van het herfstmiddag zonnetje, het was een eenig gezicht. Ik wilde nog beter zien, vooral om te weten, hoe die vogels zich nu verder wel zouden gedragen en . . . ik zag